

Enzootska leukoza goveda (ELG) je kronična virusna zarazna bolest goveda, proširena u svjetskim razmjerima i zabilježena na svim naseljenim kontinentima. Uzročnik bolesti je retrovirus. Bolest je prvenstveno značajna zbog velikih gospodarskih gubitaka, nastalih prilikom odbacivanja trupova s tumoroznim promjenama na liniji klanja, kao i zbog velikog smanjenja mliječnosti (i do 50%) i smanjene plodnosti u zaraženih životinja. Najveći je problem u suzbijanju i iskorjenjivanju ove bolesti u činjenici da infekcija virusom ELG u velikom broju slučajeva protječe bez vidljivih kliničkih znakova.

Obzirom na karakteristike uzročnika bolesti (pripada u istu skupinu virusa kao npr. virus AIDS-a ili virus IAK - infektivne anemije kopitara), bolest nije moguće liječiti. Isto tako, nije moguće proizvesti učinkovito cjepivo protiv ELG. Jedini način za uspješno suzbijanje bolesti jest što ranije otkrivanje zaraženih životinja i njihovo izlučivanje iz stada.

Bolest se sustavno suzbija u gotovo svim europskim zemljama.

Najveći problem u suzbijanju i iskorjenjivanju ove bolesti jest u činjenici da infekcija virusom ELG u velikoj većini slučajeva protječe bez vidljivih kliničkih znakova. Ekonomske štete nastaju posredno, zbog smanjene mliječnosti, težeg koncipiranja zaraženih životinja i širenja bolesti u stadu. Iz navedenih razloga bolest je **još šezdesetih godina prošloga stoljeća prepoznata kao jedna od gospodarski najznačajnijih bolesti goveda, u europskim i svjetskim razmjerima.**

U Hrvatskoj se tijekom dugog niza godina, kao mjera kontrole i suzbijanja bolesti provodi obavezna pretraga krvi goveda na ELG, prije svakog stavljanja u promet goveda starijih od 24 mjeseca. Prethodnih godina, pri obaveznim pretragama prije prometa goveda, ELG je utvrđena u oko 1 % pretraženih goveda. Goveda s pozitivnom reakcijom **ne mogu biti stavljena u promet**, nego se u skladu sa zakonskim propisima šalju na klanje, a dodatne mjere u cilju suzbijanja bolesti provode se i na čitavom zaraženom gospodarstvu. Bolest je također poznata kao bolest velikih farmi, koje već godinama provode vlastite programe suzbijanja i iskorjenjivanja bolesti.

Tablica 1.: Pretrage na Enzootsku leukozu goveda i broj pozitivnih uzoraka, u razdoblju 2006. – 2010. godine

godina	pretraženo goveda	pozitivno goveda
2006	33067	93
2007	76640	131
2008	42968	712
2009	57889	634
2010	26057	144

Vrlo je važno napomenuti da se u trenutnoj situaciji ne radi o epidemiji ili naglom širenju ELG, nego je akcijom sustavno obuhvaćena cjelokupna populacija goveda starijih od 24 mjeseca, te je na taj način izdvojen maksimalni broj stada koja su od ranije zaražena, no bez vidljivih kliničkih znakova. Obzirom na izdvojena financijska sredstva i krajnji cilj provedbe programa, dakle podizanja zdravstvenog statusa naše zemlje na bitno viši stupanj, **trošak po**

pitanju izlučivanja pozitivnih goveda je očekivan i prihvatljiv i daleko je manji od posrednih ekonomskih gubitaka koje bolest uzrokuje posjednicima kroz smanjenje proizvodnje.

U ovom slučaju, povećani obuhvat pretraživanja u sklopu programa suzbijanja i iskorjenjivanja izravno je utjecao na povećanje broja gospodarstava s pozitivnim govedima, budući da je cilj programa u što kraćem roku pronaći sva pozitivna goveda i izlučiti ih iz uzgoja.

Obzirom da je u prethodnom razdoblju Ministarstvo osiguralo sve potrebne preduvjete (računalna baza s registrom svih goveda u zemlji, obvezno označavanje i registracija prometa svakog pojedinog goveda) te osiguralo značajna financijska sredstva za provedbu sustavnog programa kontrole i iskorjenjivanja triju glavnih bolesti goveda – tuberkuloze, bruceloze i enzootske leukoze, početkom 2010. godine započela je provedba naređenih mjera na svim stadima goveda u Republici Hrvatskoj, s dugoročnim ciljem ostvarivanja statusa Hrvatske kao zemlje službeno slobodne od navedenih bolesti. Prvo se započelo s programom vezanim na tuberkulozu, obzirom da je bolest, kao i dijagnostika, najkompleksnija, a u 2011. godini započeo je i program u odnosu na brucelozu i enzootsku leukozu goveda.

Prvi korak u iskorjenjivanju bolesti jest pretraga svih stada goveda te dodjela statusa stada službeno slobodnih od ELG na temelju rezultata sustavnih pretraga. Pretrage se mogu obaviti na dva načina – pretragom skupnih uzoraka mlijeka nakon koje slijedi pretraga krvi **svake pojedine rasplodne životinje starije od 24 mjeseca**, ili dvokratnim uzimanjem pojedinačnih uzoraka krvi. Razmak između dvije pretrage u oba slučaja mora biti najmanje 4 mjeseca. U slučaju da su svi rezultati u obje pretrage provedene na stadu negativni, stado se proglašava službeno slobodnim od ELG. No na takvom stadu, u sklopu programa, i dalje se u točno određenim razdobljima provode kontrolne pretrage, u cilju zadržavanja stečenog statusa – do ostvarenja konačnog cilja, odnosno proglašavanja pojedinih županija službeno slobodnim od ELG, te u konačnici do proglašavanja čitave države službeno slobodnom od ELG.

Za ostvarivanje statusa zemlje službeno slobodne od TBG, BG ili ELG **u prosjeku je potrebno od 7 do 10 godina sustavne provedbe naređenih mjera**. Najveći broj zaraženih životinja bit će dakako uočen i izdvojen na početku programa, u prvoj i drugoj godini provedbe mjera. ELG je svakako bolest koja se može iskorijeniti, no za ostvarivanje tog cilja neophodna je sustavna provedba predviđenih mjera na teritoriju čitave RH. Jedini pristup koji može dovesti do konačnog cilja – ostvarivanja statusa Hrvatske kao zemlje službeno slobodne od ELG jest upravo testiranje i izlučivanje pozitivnih životinja klanjem.

Provedba programa započela je u rujnu, uzimanjem skupnih uzoraka mlijeka kod stada sa više od 10 mliječnih krava. U slučaju pozitivnog rezultata nekog uzorka, postavlja se sumnja na ELG, a nadležni veterinarski inspektor odmah propisuje uzimanje uzoraka krvi od svih goveda čije je mlijeko bilo sadržano u uzorku mlijeka. Pozitivan nalaz pretrage uzoraka krvi smatra se potvrđenim slučajem bolesti – sve serološki pozitivne životinje se dalje, temeljem rješenja nadležnog veterinarskog inspektora upućuju na klanje.

Akcija uzimanja uzoraka krvi dovršena je 20. prosinca. Slijedi druga akcija, u proljeće 2012. godine, kojom će biti obuhvaćena SVA rasplodna goveda starija od 24 mjeseca. To znači da se u 2012. godini neće uzimati skupni uzorci mlijeka, nego će u svim stadima svim govedima

starijim od 24 mjeseca biti uzeti uzorci krvi, u cilju dodjele statusa stada službeno slobodnih od ELG, a u slučaju zaraženih stada u cilju daljnje provedbe mjera iskorjenjivanja. Smatra se da je bolest u ELG pozitivnom stadu suzbijena tek kada su u **dvije uzastopne pretrage krvi svih životinja starijih od 12 mjeseci, provedene u razmaku od najmanje 4 mjeseca, zabilježeni negativni rezultati.**

Sve propisane mjere (uzimanje uzoraka krvi, laboratorijska pretraga uzoraka, naknada šteta posjednicima za izlučena goveda) financiraju se iz sredstava državnog proračuna.

Za sve životinje izlučene iz stada u svrhu iskorjenjivanja ELG posjednik životinja ima pravo na naknadu štete – dio sredstava posjednik dobiva od klaonice u koju je životinja upućena na prisilno klanje, a razlika do **punog iznosa tržišne vrijednosti životinje namiruje se iz u tu svrhu predviđenih sredstava u državnom proračunu, nakon procjene individualne vrijednosti svake pojedine izlučene životinje.** Pri procjeni individualne vrijednosti uzima se u obzir pasmina, dob, gojno stanje, stupanj graviditeta te dostupni podaci o mliječnosti životinje.

Ovlašteni veterinar dužan je pojavu bolesti prijaviti Upravi za veterinarstvo i nadležnom veterinarskom inspektoratu. Veterinarski inspektor (ili službeni veterinar) izdaje rješenje u daljnjem postupku s pozitivnim govedima i sa čitavim zaraženim stadom, temeljem važećih zakonskih propisa. Sva goveda s pozitivnim nalazom na ELG izdvajaju se i upućuju na klanje, u roku ne dužem od 30 dana od dana potvrde bolesti, u cilju suzbijanja i iskorjenjivanja bolesti.

ELG pozitivna goveda nakon otpreme s gospodarstva ne smiju doći u dodir s drugim životinjama. U klaonici se kolju odvojeno, na kraju smjene, nakon svih ostalih životinja zaklanih određenog dana, a po dovršetku klanja na kompletnoj liniji klanja i pripadajućoj opremi provodi se pojačana dezinfekcija, pod nadzorom službenog veterinara ili državnog veterinarskog inspektora. Važno je još jednom napomenuti da virus ELG nije patogen za čovjeka (nije zoonoza) i ne postoji opasnost od oboljenja ljudi konzumacijom mesa ili mlijeka zaraženih životinja.

Ukoliko u sklopu propisanog veterinarskog nadzora na liniji klanja budu primijećene promjene na trupovima – određeni dijelovi trupa ili čitavi trupovi (ovisno o opsežnosti promjena) se proglašavaju neupotrebljivim i neškodljivo uklanjaju. U slučaju da na trupovima nema vidljivih promjena, meso životinja zaklanih u sklopu suzbijanja i iskorjenjivanja ELG proglašava se u pravilu uvjetno valjanim, odnosno može se koristiti u preradi u mesne proizvode.